

Luseau-Collomb: Manuel d' études bibliques: Les évangiles: Tome IV., Paris 1932. Téqui. U nastavku ovog dobrog biblijskog priručnika ugledala su svijetlo evanđelja: Autori dijele knjigu u dva glavna dijela. U prvom raspravljaju općenito i posebno o pojedinim evanđeljima. Drugi dio sadržava kratku analizu i tumačenje života Gospodinova. Ovaj se dio dijeli u tri knjige s brojnim odsjecima.

U prvoj knjizi govore o djetinjstvu i životu sakrivenom, u drugoj o javnom životu, a u trećoj o posljednjoj večeri, muci i proslavi Gospodina Isusa Krista. A. su uložili mnogo truda, da ova glavna pitanja osvijetle, autenciju evanđelja što jače utvrde, posvećujući osobitu pažnju izvanjim dokazima, koji su u prvom redu mjerodavni, i da pobiju glavne protivničke prigovore.

Kod pojedinih evanđelja iznose odluke Biblijske Komisije. Gdje se tumači razilaze, redovito prihvataju vjerovatniju sentenciju.

Matejevo je evanđelje postalo 50 god., ali zajedno primjećuju: Potpuno smo slobodni izabrati datum predložen od katoličkih tumača, ali treba čuvati red tradicionalnog slijeda: Matej—Marko—Luka. Papija je mogao evanđelje Mat. nazvati: *λόγια* prema principu: a potiore fit denominatio. Sasvim korektno, ta prvo evanđelje navodi pet velikih govora Isusovih i mnoge priče.

Dobro brane perikopu u Mark. 16, 9—20. Što se tiče razlike u stilu i jeziku drže, da je Marko zapriječen kasnije dodao ovaj odlomak. Poteškoća nije time sasvim riješena. Ako je sâm Marko odsjek dodao, namiče se pitanje: zašto nije svršio započeto pripovijedanje? U toj stvari ostaje nešto tajinstveno.¹

U sinoptičkom pitanju prihvataju u glavnom sentenciju Usmene Pre-daje i Uzajamne uporabe. Ne stoji, da Luka u Prologu ne aludira na Mt. evanđelje. Zar je u „*προλλοι*“ samo označen Marko? Samikasnije priznaju, da se Luka koristio Markom i nema sumnje grčkim prijevodom Mateja ili barem odlomcima, koji su sadržavali govore.

Neodlučni su, da li je osim Ivana apostola živio još u Efezu i Ivan prezbiter. Dakako da tradicija jednodušno označuje piscem četvrtog evanđelja učenika, koga je Isus ljubio, dakle Ivana apostola.

Zastupajući autenciju govora Isusovih u evanđelju Iv. naglašuju stvarnu saglasnost s naukom Isusovom. Realne su prilike, u kojima je Gospodin te govore iznio. Dopuštaju, da je forma govora Ivanova. Ivan je redaktor; on iznosi govore većinom samo u izvatku. Autencija povijesti »de muliere adultera« je s obzirom na izvanje argumente sumnjiva, a s obzirom na unutrašnje povoljnija. To ne stoji, jer se dikcija mnogo razlikuje od Ivanove. Prihvaćaju sentenciju Patrizijeju. Ivan je napisao ovaj događaj na jednom posebnom listu. Kasnije je ovaj odlomak s nekim zakašnjenjem dospio u corpus Iv. evanđelja i na ovom mjestu.

Lijepo tumače formulu »Filius primogenitus« Luk. 2, 7. Primogenitus znači sina ante quem nullus, ali ne slijedi da mora biti drugi iza njega.

¹ Cfr. Merk. Compendium Introductionis in s. Scripturae libros. Parisiis 1927 p. 658.

Tradicionalne dokaze utvrđuju sa grčkom inskripcijom iz židovskog groblja, nedavno otkrivenom, datiranom otprilike u isto doba, kad se Isus rodio. Epitafij je postavljen mladoj majci, koja je umrla iza poroda prvog djeteta. U inskripciji zove se to dijete prvorođenac. „ὠδεῖν δὲ Μοῖρα πρωτοτόκου με τέκνον πρὸς τέλος ἤγε βίον“

»Kad sam u bolima rodila prvorođeno svoje dijete, Sudba privede me k svršetku života.«²

Taj nadgrobni natpis sjajna je potvrda tradicionalnog katoličkog tumačenja „πρωτοτόκος“ u Luk 2, 7.

Dr. Franjo Zagoda.

Augustinus Merk: Novum Testamentum graece et latine. Romae 1933.

Sumptibus Pont. Inst. Biblici Lit. 18.

Iza Vogelsa priredio je katolicima lijepo kritičko izdanje N. Z. Aug. Merk. M. slijedi u kritici teksta principe, koji se danas općenito prihvaćaju. Ali kako te principe pojedini kritičari raznoliko apliciraju, to ne će nikad biti potpuno suglasnog teksta.

Iako se forma njegova teksta u glavnome slaže sa formom ostalih kritičkih izdanja, ipak se više približuje tekstu Sodenovu, Souterovu i Vogelsovu, nego li izdanju Westcotta—Horta, Weissa i Nestle-a.

I Merk se drži načela »brevior lectio probabilior«, ali protiv Westcotta—Horta i njegovih pristaša, koji redovito slijede kraći tekst Vatikanskog k. i Bezinog, dobro primjećuje, da to načelo dopušta sto izuzetaka, pošto su prepisivači bili mnogo skloniji da ispuštaju, nego li da dodavaju. To se osobito opaža u Sin., a od toga nije prost ni B., gdje nalazimo ispuštene čitave stihove, čestice, pojedine riječi i slova.

Prema tomu se M. ne zadovoljava samo svjedočanstvom jednog starog kodeksa, bio on relativno i najbolji, niti sa nekoliko starinom i karakterom znamenitih, kako to čine Westcott—Hort, Weiss i Nestle, nego sa Sodenom i Vogelsom ispituje svjedočanstvo i drugih svjedoka i recenzija. Ali kako recenzije antiohijska i palestinska i drugi stariji svjedoci ne pružaju tako čisti tekst, kao što je egipatski, više se obzire na njega.

M. pazi i na unutrašnje kriterije. Zato je katkada uvrstio tekst, koji ne nalazimo u ostalim kritičkim izdanjima. Tako je n. pr. zadržao Mt. 18, 11 radi 18, 14. Kritički je aparat sabrao iz publiciranih kodeksa te iz velikih izdanja: Tischendorffa, Sodena, za apokalipsu Hoskiera. Kad navodi svjedoke, drži se gotovo istog reda, kojim se služi Soden. Često iznosi lekcije starih prijevoda počevši od vetus lat. do georgijskog. Ne služi se etiopskim, pošto još nemamo kritičkog izdanja. Obilato citira i crkvene pisce kao svjedoke teksta, koji je u njihovo doba i u njihovoj domovini vladao. Osobito navodi Ireneja, Origena, Hipolita, Tertulijana i Efrema radi njegovih glasovitih komentara. Radi starine citira i iz Tacijanove Diatesarona. Tekst Vulgate je od 1592. Aparat kritički za Vulgatu sastavio je prema starim kodeksima i piscima te velikom izdanju Wordswortha i Whita.

² Biblica 1930. fasc. 4 p. 386. 7. Frey La signification du terme „πρωτοτόκος“ d'après une inscription juive.